

TEKST

R.R. EVERTS

(DIERGENEESKUNDIG
CENTRUM ZUID-OOST
DRENTHE),

B. HIETBERG

(DIERENARTSENPRAKTIJK
HET DRENTSE HART),

G. HEGEN

(DE BOERENVEEARTS)

Volgens de meest recente rapportage van BIJ12 zijn er op dit moment 25 wolven in Nederland. Deze zijn vrijwel allemaal afkomstig uit de Centraal Europese populatie. De herintroductie van wolven in Duitsland startte in 2000 in de buurt van de Poolse grens en de wolvenpopulatie groeide daar met gemiddeld 28 procent per jaar (Khorozyan en Heurich, 2022) tot zo'n 1300 à 2300 nu (Deutscher Bauernverband e.V. - Wie viele Wölfe leben bereits in Deutschland?). Het aantal schapen dat in Duitsland gedood wordt door wolven, stijgt jaarlijks met 41 procent en voor iedere additionele 10.000 schapen in een regio stijgt het aantal schapen dat gedood wordt met 30 procent (Khorozyan en Heurich, 2022).

Toename van wolvenschade vraagt om **nieuwe** afwegingen

In Nederland is – omgerekend naar landoppervlakte – de schapenpopulatie vier keer groter dan in Duitsland (Eurostat, 2022). In de periode van 2 april tot 14 mei 2022 heeft de KN-MvD een digitale enquête gehouden onder de leden van het cluster landbouwhuisdieren om ervaringen met wolvenschade in kaart te brengen.

ERVARINGEN VAN NEDERLANDSE DIERENARTSEN MET WOLVENSCHADE

Van de 94 dierenartsen die deze enquête hebben ingevuld, gaf 39 procent aan ervaring te hebben met bijtschade. In die gevallen betrof het bijna altijd (97%) schade bij kleine herkauwers (schapen/geiten) en bijna altijd (90%) door een wolf. Dit sluit aan bij de registratie van BIJ12: 79 procent van de schade wordt veroorzaakt door een wolf (Everts et al. 2022).

ONDERSCHATTING VAN WOLVENSCHADE IN NEDERLAND

93 Procent van de dierenartsen met ervaring met wolvenschade geeft aan zowel dode dieren als gewonde dieren te hebben gezien. In de gepubliceerde cijfers over wolvenschade worden later geëuthanaseerde schapen niet verwerkt. Volgens onderzoek in de provincie Drenthe naar negen wolvenaanvallen in de periode van 6 september 2021 tot 30 januari 2022 bleken er niet 18 (zoals in de registratie) maar 39 schapen te zijn gestorven (inclusief euthanasie) (RTV Drenthe, 2022). Wanneer het aantal gedode dieren gemiddeld een factor twee hoger is dan op de website van BIJ12 wordt weergegeven, dan komt de werkelijke wolvenschade niet uit op 2,8 per gebeurtenis (Everts et al 2022) maar op 5,6 (indirect) gedode schapen. De impact van deze schade op diereigenaren, betrokken dierenartsen en de omgeving is dan ook groot en mag niet onderschat worden.

PREVENTIEVE MAATREGELEN BIJ SCHAPEN MINDER EFFECTIEF

Er zijn maatregelen mogelijk om wolvenschade te voorkomen. In een recent overzichtsartikel (Bruns et al. 2020) is de effectiviteit van de verschillende maatregelen onderzocht. Het meest effectief is speciale afrastering. Hoewel dit bij runderen erg effectief is (100%) is het dat bij schapen veel minder (rond de 75%). Dit sluit aan bij de bevinding uit onze enquête dat in 31 procent van de gevallen van wolvenschade ondanks genomen maatregelen toch een aanval had plaatsgevonden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat wolven erg creatief zijn in het vinden van zwakke plekken in een verder ondoordringbaar hek (Bruns et al. 2020). Deze zwakke plekken kunnen al ontstaan doordat er verlies is van spanning op de draden wanneer groeiend gras hiermee contact maakt. Bovendien zijn wolven in staat om over hekken heen te springen. Kuddebewakingshonden blijken maar een laag preventief effect te hebben en fladderende linten maar een heel kortdurend effect (<60 dagen).

NADELIGE GEVOLGEN VAN PREVENTIEVE MAATREGELEN

Hoge afrasteringen (BIJ12 adviseert minimaal 120 cm) kunnen een belemmering vormen voor ander wild om zich vrij te bewegen door landelijk gebied. Voor herten wordt bijvoorbeeld een maximale hoogte van 106 cm (42 inch) als 'wildlife friendly' aangegeven (Hanopy 2009). Botsingen van uilen, duiven en zangvogels met hoge afrasteringen zijn niet ongewoon en bij sommige korhoenderachtigen wordt zelfs een jaarlijkse sterfte van 32 procent gerapporteerd door botsingen met hoge hekwerken (Summers 1998). Door de lage onderdraad van wolvenhekken (maximaal 20 cm hoogte) en drie tussendraden kunnen de auteurs zich voorstellen dat in Nederland ook niet vliegvlugge weidevogels, hazen, reeën en fazanten nadelige gevolgen kunnen ondervinden van dergelijke hekken. Het oprichten van wolvenhekken kan dan ook in strijd zijn met artikel 1 van de Europese Vogelrichtlijn om alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten (en hun leefgebieden) op het Europese grondgebied te beschermen. De auteurs stellen daarom bij preventieve maatregelen een kosten-batenafweging voor, waarbij aan de kostenkant ook de ecologische kosten worden meegenomen en aan de batenkant de geschatte effectiviteit van de maatregel. Het niet plaatsen van een officieel wolfwerend raster zou gelet op voorgaande ook niet mogen leiden tot een overtreding van het Besluit houders van dieren om een niet in een gebouw gehouden dier bescherming te bieden tegen roofdieren (Zoals recent tijdens het sectoroverleg Schaap op 10 juni 2022 werd voorgesteld door de NVWA). Hetzelfde geldt voor een toekomstige koppeling tussen de vergoeding van wolvenschade en de aanwezigheid van een wolfwerend hekwerk.

BEHEREN VAN WOLVENPOPULATIES

Uit onze enquête komt naar voren dat een deel van de geënquêteerde dierenartsen van mening is dat er überhaupt geen plaats is voor de wolf in Nederland (34%) en/of dat er op zijn minst afschot of beheer noodzakelijk is om schade zoveel mogelijk te beperken (30%). Noors onderzoek laat zien dat actief beheer de schade bij schapen kan verlagen (Strand et al. 2019). Analyse van Nederlandse schadegevallen laat zien dat drie wolven verantwoordelijk waren voor de helft van de incidenten (Everts et al. 2022), mogelijk omdat ze al als welp in hun roedel geleerd hadden om achter schapen aan te gaan (Van Liere et al. 2021). Gericht afschot van dergelijke 'probleemwolven' zou veel schade kunnen voorkomen. Daarbij is het wel van belang dat DNA-analyses direct na wolvenschade worden uitgevoerd, en niet eens per maand, zodat probleemwolven zo snel mogelijk worden geïdentificeerd. Omdat afschot de meest vergaande optie van beheer is, zijn er strenge voorwaarden voor opgesteld (Trouwborst et al. 2017). De omvang van de populatie (waarbij de auteurs de Nederlandse en Duitse populatie als één zien omdat er veelvuldig uitwisseling is) bevindt zich inmiddels op het niveau van de 'Favourable Conservation Status' voor de soort (Reinhardt 2013) en bovendien groeit de populatie nog steeds. Daarmee ontstaat er juridische ruimte om ook in Nederland de populatie te beheren om excessieve schade te voorkomen.

VERVOLGSCHADE NA WOLVENAANVAL KAN GROOT ZIJN: EEN DRENTSE CASUS

Op een bedrijf met zo'n achthonderd Schoonebeeker ooien en vijftig landgeiten in Zuidoost-Drenthe vond op 22 september 2021 een aanval door een wolf plaats in één van de vier ongeveer even grote en vergelijkbare groepen. Enkele weken voor de aanval waren bij alle groepen dekrammen toegelaten.

Directe schade: veertien geiten en één schaap werden behandeld voor bijtwonden, twee geiten en één schaap waren dusdanig toegetakeld dat zij geëuthanaseerd werden.

Indirecte schade: in januari 2022 werden de vier groepen gescand op dracht. In de drie groepen die niet in aanraking waren geweest met de wolf, lag het percentage gaste dieren tussen de 8 en 12 procent. In de groep met wolvenschade was het gustompercentage 30 procent (70 dieren). Opvallend was bovendien dat in de groep met wolvenschade maar vijf ooien aflammerden van een dekking vóór 22 september 2021, mogelijk doordat voor de aanval gedekte ooien hun vruchten hebben geresorbeerd en daarna opnieuw werden gedekt. Het geboortegewicht bij de drie groepen zonder wolvenschade was 4,81

kilogram tegen 3,64 kilogram in de groep met wolvenschade. Lammeren met een lager geboortegewicht hebben gemiddeld genomen een lagere groei per dag in het eerste half jaar van hun leven.

Het fors hogere gustompercentage lijkt duidelijk geassocieerd te zijn met de wolvenaantal. Abortus wordt vaker geassocieerd met wolvenschade: in onze enquête gaf 30 procent van de dierenartsen die ervaring heeft met wolvenschade, aan ook abortus te hebben gezien als vermoedelijk gevolg van een wolvenaantal.

VETERINAIRE BEHANDELING BIJ WOLVENSCHADE

Wanneer er geen vitale structuren geraakt zijn, kan een behandeling worden ingezet. Bij bijtwonden kan na een wondtoilet een eerste keuze-

middel zoals een langwerkende oxytetracycline of procainebenzylpeniciline worden ingezet, in combinatie met een NSAID. Bij abcesvorming kunnen proberen het abces te draineren.

Bij aantasting van het ligamentum nuchae is het van belang dat deze niet kan uitdrogen en onder verband behandeld wordt om kans op succes te hebben. 🐾

Bronnen:

BIJ12, Schade door de wolf voorkomen of beperken - Faunaschade Preventiekit (bij12.nl), bekeken op 31 juli 2022.

BIJ12, Tussenrapportage Wolf, 17 februari tot en met 30 april 2022.

A. Bruns, M. Waltert, I. Khorozyan, The effectiveness of livestock protection measures against wolves (*Canis lupus*) and implications for their co-existence with humans, *Global Ecology and Conservation*, Volume 21, 2020, e00868. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2019.e00868>.

RTV Drenthe, Veel meer dode schapen door wolvenaantallen dan BIJ12 meldt - RTV Drenthe, bekeken op 26 juli 2022.

Deutscher Bauernverband e.V. - Wie viele Wölfe leben bereits in Deutschland?, bekeken op 31 juli 2022.

Statistics | Eurostat (europa.eu); bekeken op 31 juli 2022.

R.R. EVERTS, J.H. ROORDA, J. VAN VELZEN, M. VAN DER HEIJDEN, B. HIETBERG, G. HEGEN, De wolf in Nederland: leven en laten leven, *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 147:3 (2022) 40-41.

Hanophy, W. 2009. Fencing with Wildlife in Mind. Colorado Parks and Wildlife, Denver, CO.

Beleidsregels tegemoetkoming faunaschade No. BIJ12.2016.0512.FF.

I. Reinhardt, G. Kluth, S. Nowak, R.W. Myslajek, *A review of wolf management in Poland and Germany with recommendations for future transboundary collaboration*, 2013, Bundesamt für Naturschutz (BfN).

G.H. Strand, I. Hansen, A. de Boon, C. Sandstrom, Carnivore Management Zones and their Impact on Sheep Farming in Norway, *Environmental Management* (2019) 64:537-552, <https://doi.org/10.1007/s00267-019-01212-4>.